

Afdeling
Radiotherapie
Oncologie

INFORMATIE VOOR DE PATIËNT

Bestraling rectum- en anaalkanaal

Inhoud

<u>Voorwoord</u>	3
1. <u>De CT-simulatie</u>	4
2. <u>Vorbereiding op de bestraling</u>	5
3. <u>De bestraling</u>	5
4. <u>Mogelijke nevenwerkingen en advies</u>	7
4.1 <u>Vermoeidheid</u>	7
4.2 <u>Buikpijn, diarree en krampen</u>	7
4.3 <u>Huidirritatie t.h.v. de bilnaad</u>	8
4.4 <u>Anaal kanaal</u>	9
4.5 <u>Potentiestoornissen</u>	9
4.6 <u>Blaasproblemen</u>	10
4.7 <u>Pijnlijke seksuele omgang bij vrouwen</u>	12
4.8 <u>Onvruchtbaarheid</u>	14
5. <u>Nazorg</u>	14
6. <u>Persoonlijke nota's en vragen</u>	15
7. <u>Contactgegevens</u>	16

Voorwoord

Binnenkort wordt u verwacht op de afdeling Radiotherapie voor uw eerste bestralingsbehandeling.

Deze brochure is bedoeld voor patiënten die behandeld zullen worden op het rectum of het anaal kanaal. In deze brochure kunt u lezen hoe de behandeling verloopt en vindt u nuttige tips en adviezen om mogelijke bijwerkingen, veroorzaakt door de bestraling, te voorkomen of te behandelen.

De informatie is algemeen van aard; wat we beschrijven geldt voor de meerderheid van de patiënten. Uw individuele situatie kan daar in een aantal opzichten van afwijken.

Uiteraard is deze folder slechts een hulpmiddel. Het persoonlijk overleg met uw arts en met de andere medewerkers van het behandelend team blijft belangrijk.

Graag beantwoorden wij tijdens uw behandeling uw vragen en willen wij u met persoonlijke adviezen bijstaan.

De medewerkers van de afdeling Radiotherapie

1. De CT-simulatie

- De CT-simulatie dient met een volle blaas te gebeuren d.w.z.:
  - Vóór vertrek naar het ziekenhuis thuis eerst plassen.
  - Bij aankomst in het ziekenhuis ongeveer 500 cc water drinken vóór de CT-simulatie. Dit zijn 3 witte bekertjes die gedronken worden bij het aanmelden op het secretariaat oncologie uit de waterdispensor in wachtzaal 1.
- Indien bij de CT-simulatie contrastvloeistof wordt toegediend, hoeft u **NIET** nuchter te zijn. We raden echter wel aan een licht verteerbare maaltijd te nuttigen en water te drinken, dit om eventuele ongemakken te vermijden.
- U wordt in een comfortabele houding (ruglig) op de CT-tafel gelegd.
- Hier krijgt u de afspraken mee voor het plaatsen van een poortkatheter, een afspraak met de chirurg en voor de chemo-behandeling indien dit voor u van toepassing is. Ook worden de afspraken voor de bestraling hier meegegeven.

2. Voorbereiding op de bestraling

- Een gevulde blaas tijdens uw bestraling zorgt ervoor dat er minder gezond weefsel bestraald wordt en hierdoor mogelijke bijwerkingen worden gereduceerd. Daarom is het aangewezen om gedurende de volledige dag, weliswaar verspreid, voldoende vocht tot zich te nemen zodat uw blaas gevuld blijft.
- Extra:
  - Vóór vertrek naar het ziekenhuis thuis plassen.
  - Ongeveer 500 cc water drinken vóór de bestraling. Dit zijn 3 witte bekertjes die gedronken kunnen worden in wachtzaal 7. Kom dus iets vroeger dan uw gepland bestralingsduur zodat u voldoende tijd heeft om de gewenste hoeveelheid water rustig te kunnen drinken.

3. De bestraling

- De verpleegkundig technoloog zal u vragen om in ruglig op de behandelingstafel plaats te nemen. U zal elke dag op identieke wijze gepositioneerd worden op de behandelingstafel.
- De juiste positionering wordt dagelijks gecontroleerd door middel van beeldvorming.
- De verpleegkundig technoloog zal u vragen of de blaas voldoende gevuld is. Indien dit niet het geval is, kan het zijn dat u van de behandelingstafel gehaald wordt en dat u gevraagd wordt eerst nog iets extra te drinken.

- Wekelijks zal de verpleegkundig technoloog u naar de ernst van uw nevenwerkingen vragen en deze noteren in uw medisch dossier zodat dit van dichtbij opgevolgd kan worden. Voorbeelden hiervan zijn eventuele pijn, huidproblemen, problemen bij het plassen of met de stoelgang...
- Eénmaal in de week wordt uw lichaamsgewicht gecontroleerd en genoteerd in uw dossier.
- Elke donderdag wordt er voor u een consult bij de oncodiëtiste geregeld. Zij/hij zal u wegen en voedingsadvies geven.
- Preventief zal de verpleegkundig technoloog u een vette zalf (Cicalfate®) voorschrijven ter bescherming van de bilnaad. Deze zalf kan gemakkelijk verwijderd worden met amandelolie dat vrij te verkrijgen is bij uw apotheker.

4. Mogelijke nevenwerkingen en advies

4.1 Vermoeidheid

- Radiotherapie geeft afvalstoffen af die door het lichaam moeten verwerkt worden. Het herstel van gezond weefsel dat slechts gedeeltelijk is bestraald en het verwijderen van vernietigde kankercellen kost het lichaam extra energie. Hierdoor kunnen patiënten tijdens hun behandeling last hebben van vermoeidheid. Daarbij dienen gezonde lichaamscellen die bestraald zijn de toegebrachte schade terug te herstellen en zijn er nog verschillende andere factoren waardoor vermoeidheid kan optreden zoals het dagelijks heen en weer reizen naar onze afdeling, de spanningen vanwege de ziekte, de onzekerheid...
- Advies: door een aangepast levensritme, gezonde voeding en voldoende water te drinken kan men deze klachten beperken.

4.2 Buikpijn, diarree en krampen

- De darmen zijn gevoelig voor straling en raken gemakkelijk geïrriteerd. U kunt last krijgen van darmkrampen en diarree als een gedeelte van uw darmen mee wordt bestraald. Deze bijwerkingen zijn van tijdelijke aard. Ze treden gewoonlijk op rond de derde of vierde week van de bestraling. Eén tot twee weken na afloop van de bestralingsserie zijn uw darmcellen hersteld en verminderen geleidelijk aan uw klachten.
- Adviezen:
  - Drink voldoende water: 1,5 à 2 liter per dag.
  - Kies voor een vezelarme voeding en vermijd vetten.
  - Vermijd te sterk gekruid voedsel of dranken.

- Neem nooit medicatie tegen diarree zonder uw dokter of verpleegkundig technoloog te raadplegen.
- Vermijd vers fruit (vooral sinaasappelen) en rauwkost.
- De voeding mag geen gasvorming veroorzaken. Vermijd daarom uien, prei, koolsoorten, peulvruchten, champignons, selderie, ...
- Vermijd dranken die gasvorming veroorzaken, zoals koolzuurhoudende dranken en bier.

4.3 Huidirritatie ter hoogte van de bilnaad

- De bilnaad en meestal ook de anus bevinden zich in het bestralingsveld. De huid in de bilplooï is weker en transpireert meer in vergelijking met andere zones. Het anale slijmvlies kan geïrriteerd geraken door de stralen. De ontlastingsfrequentie kan toenemen met verhoogde irritatie. De samenstelling van de stoelgang (diarree en slijmen) zal vervolgens extra irritatie geven. Al deze factoren samen geven een verhoogd risico op huid- en slijmvliesreacties die normaal te verwachten zijn +/- 2 weken na de start van de therapie.
- Adviezen:
  - Verzorg uw huid na elke ontlasting. Maak uw huid deppend proper met zacht toiletpapier.
  - Gebruik altijd de verzorgende afdekkende zalf (Cicalfate®).
  - Gebruik enkel Avène Xeracalm AD douche olie® (niet-schuimend; dit wordt u meegegeven tijdens uw eerste bestraling).

4.4 Anaal kanaal

- Door de bestralingen treden er veranderingen op in de spanning van de bloedvatwand. Deze gaan hierdoor sneller dilateren en uitstulpen. Zo ontstaan hemorroiden. Indien deze een ontstekingsreactie vertonen, spreekt men van proctitis. Dit kan zowel uitwendig als inwendig voorkomen. Patiënten die reeds vóór de aanvang van de therapie last hebben van hemorroiden kunnen hiervan sneller last ondervinden.
- Adviezen:
  - Geen toiletpapier gebruiken maar wassen met water.
  - Alleen wassen met Avène Xeracalm AD douche olie® en droogdeppen met een zachte handdoek.
  - Katoenen ondergoed dragen en regelmatig vervangen.
  - Bij ernstige last, consulteert men de radiotherapeut/huisarts. Hij zal eventueel een hemorroidenzalf voorschrijven – bijvoorbeeld: Scheriproct®.

4.5 Potentiestoornissen

- Bestraling van het kleine bekken bij darmkanker kan gevolgen hebben voor het erectievermogen. Hoe hoger de dosis van de bestraling en hoe groter het bestraalde gebied, hoe hoger de kans is dat er zich erectieproblemen voordoen. Dit erectieprobleem is waarschijnlijk het gevolg van irritatie ter hoogte van de bloedvaten veroorzaakt door de bestraling. De bestraling zorgt er namelijk voor dat er in het bestraalde gebied littekenvorming optreedt. De bloedvaten verliezen hun elasticiteit en kunnen daardoor niet meer voldoende uitzetten op het moment dat dit gewenst is. Ze kunnen als gevolg van de bestraling eveneens verharderen waardoor ze nauwer worden.

- Men schat dat het erectievermogen van mannen die een buikbestraling hebben ondergaan vermindert met één derde. Deze veranderingen kunnen gedurende de twee jaren volgend op de behandeling geleidelijk aan optreden. Mannen met een hoge bloeddruk en zware rokers hebben meer risico op erectieproblemen omdat hun bloedvaten meestal al zijn verzwakt.
- Adviezen:
  - Vraag aan uw arts wat de gevolgen van de behandeling op uw seksueel leven kunnen zijn. Tracht uw partner zoveel mogelijk bij deze gesprekken te betrekken. Als beide partners namelijk over dezelfde informatie beschikken, begrijpen ze elkaar veel beter en kunnen ze gemakkelijker met elkaar praten.
  - Tracht samen uw gevoelens, behoeften en frustraties onder woorden te brengen.
  - Praat over uw angst en zorgen met uw vrienden, familie, uw dokter of verpleegkundig technoloog als u daar behoefte aan heeft. Er is ook mogelijkheid om begeleid te worden door een psycholoog/seksuoloog tijdens uw behandeling. Een uitgebreide informatiebrochure hieromtrent is ook beschikbaar.
  - Druk uw genegenheid voor uw partner uit op een manier die u op dit ogenblik het meeste voldoening geeft.
  - Als vermoeidheid uw seksleven beïnvloedt, kunt u erop letten dat u voldoende uitgerust bent voor u seksuele toenadering zoekt.

4.6 Blaasproblemen

- Bij bestraling van het rectum of anaal kanaal kan een prikkeling van de blaaswand optreden waardoor klachten ontstaan.

- Symptomen kunnen o.a. zijn:
  - Vaak kleine hoeveelheden plassen of drang om te plassen zonder dat er urine wordt geloosd.
  - Telkens een dringende behoefte voelen om te plassen (vaak laat de eerste straal op zich wachten en verloopt het plassen moeilijk).
  - Een branderig gevoel na het plassen en/of pijn in de onderbuik.
  - Troebele urine.

- De blaasklachten die door de bestraling ontstaan, zijn meestal van tijdelijke aard. De blaaswand zal twee tot drie weken na het einde van de behandeling grotendeels hersteld zijn. Wel is het mogelijk dat uw blaas wat in volume afneemt. Hierdoor zult u mogelijk na de behandeling vaker moeten plassen dan voorheen.

- Adviezen:
  - Drink voldoende water: 1,5 tot 2 liter per dag. Door het extra opgenomen vocht is de urine minder geconcentreerd zodat de kans op een blaasontsteking afneemt.
  - Vermijd alcoholische dranken, tabaksgebruik en te sterk gekruid voedsel of dranken.
  - Controleer altijd de kleur van uw urine; heel donker gekleurde of roze urine zou op een blaasontsteking kunnen wijzen.
  - Bij hevige pijn in de onderbuik, bloed in de urine, overmatige drang om te plassen of een storend branderig gevoel wordt de radiotherapeut gecontacteerd. Deze zal eventueel een urine-staal aanvragen ter controle en indien nodig een behandeling voorschrijven.

4.7 Pijnlijke seksuele omgang bij vrouwen

- Bij de bestraling van de vagina of het bekken kan uw seksuele omgang minder aangenaam worden. De redenen hiervoor kunnen zijn:
  - Verminderde vochtafscheiding in de vagina (een droge vagina).
  - Ontsteking van de vagina (vaginitis).
  - Vernauwing van de vagina (stenosis).
- De veranderingen van de vagina treden meestal op na de 3e à 4e week van de behandeling. De verminderde vochtafscheiding kan van tijdelijke of blijvende aard zijn; afhankelijk van de precieze oorzaak, de plaats van de bestraling en de bestralingsdosis. De ontsteking van de vagina verdwijnt meestal enkele weken na de behandeling. Een lichte vernauwing van de vagina kan verschillende weken tot maanden na de behandeling optreden en is soms blijvend van aard.
- Adviezen:
  - Vraag uw dokter welke specifieke gevolgen de bestraling bij u kan hebben. Het lijkt aangewezen uw partner bij de gesprekken te betrekken. Als beide partners over dezelfde informatie beschikken, kan men gemakkelijker met elkaar praten en begrijpt men elkaar veel beter. U zal de verandering in uw seksleven beter aanvaarden en samen kan u zoeken naar aanpassingen die u allebei seksuele voldoening geven.
  - Praat met uw partner over uw gevoelens.
  - Praat over uw veranderd seksleven met iemand die u in vertrouwen kan nemen en bij wie u zich goed voelt.

- Als vermoeidheid voor u een algemeen probleem is, tracht er dan voor te zorgen dat u kan vrijen op die momenten waarop u zich comfortabel voelt.
  - U gebruikt best een glijmiddel zodat seksuele betrekkingen minder pijnlijk zijn. Bovendien vermijdt u dankzij het glijmiddel de kans op irritatie. Een glijmiddel op basis van water wordt veilig geabsorbeerd door het lichaam. Gebruik geen glijmiddel op basis van olie.
  - U kan, tijdens de bestraling, uw seksuele activiteiten onveranderd verderzetten als u geen hinder ondervindt.
  - Vraag gerust aan de sociaal verpleegkundige/maatschappelijk werkster de specifieke brochure.
- Aanbevelingen bij ontsteking van de vagina:
    - Raadpleeg onmiddellijk uw dokter als u tekenen van een vaginale ontsteking vaststelt zoals jeuk of pijn in de vagina, een zwelling, vaginale afscheiding met of zonder sterke geur die eventueel gepaard gaan met buikpijn en koorts.
    - Als uw vagina ontstoken is, kan u best geen seksuele betrekkingen hebben.
  - Aanbevelingen bij vernauwing van de vagina:
    - Tracht uw seksuele betrekkingen na de behandeling te onderhouden. Regelmatig vrijen kan een vaginale vernauwing helpen voorkomen. Zoek tijdens het vrijen een houding waarbij u zich goed voelt.
  - Het is mogelijk dat de dokter u vraagt een vaginale dilatator te gebruiken. Wij verwijzen hiervoor naar een aparte infobrochure. Klik [hier](#) voor de infobrochure vaginale dilatator.

4.8 Onvruchtbaarheid

- Wanneer de baarmoeder en eierstokken nog aanwezig zijn, kan de bestraling het functioneren van de eierstokken doen verminderen. Bovendien kunt u in de premenopauzale of menopauzale overgang komen.
- U kunt last krijgen van klachten als opvliegers, nachtelijk zweten en onregelmatige menstruatie. De overgangsverschijnselen zijn mogelijk van invloed op de zin in vrijen.

5. Nazorg

Controle na een zestal weken bij de radiotherapeut of verwijzende specialist.

Radiotherapie

Diensthofid: Dr. Bral

Radiotherapeuten-oncologen: Dr. Roelstraete, Dr. Vancleef,
Dr. Engels

Hoofdverpleegkundige: Vandamme Kathleen

Adjunct-hoofdverpleegkundige: Vermeersch Laura

Contactgegevens van onze dienst vindt u aan de achterkant van de informatiebrochure.

6. Contactgegevens

Campus Aalst

Moorselbaan 164 - 9300 Aalst

Secretariaat

Tel: 053/72.44.79 – Fax: 053/72.44.19

Radiotherapie-onco.aalst@olvz-aalst.be

Sociaal verpleegkundige/maatschappelijk werkster: 053/72.40.15

Bestralingstoestellen

- Versato (wachtzaal 8, blok F-1): 053/72.44.07
- Versa (wachtzaal 9, blok F-1): 053/72.42.46
- Novalis (wachtzaal 6, blok F-1): 053/72.87.13
- Unique (wachtzaal 7, blok F-1): 053/72.44.78

CT-simulator

- Wachtzaal 5, F-1 blok: 053/72.43.30

Disclaimer

De informatie in deze brochure is van algemene aard en is bedoeld om u een globaal beeld te geven van de zorg en voorlichting die u kunt verwachten. In iedere situatie, en dus ook de uwe, kunnen andere adviezen of procedures van toepassing zijn. Deze brochure vervangt dus niet de informatie die u van uw behandelend arts reeds kreeg en die rekening houdt met uw specifieke toestand. Zijn er na het lezen van deze brochure nog vragen schrijf deze eventueel op en bespreek ze in ieder geval met uw behandelend arts.

Versie 05/03/2024

Goedgekeurd door dr. Samuel Bral